

МИНИСТЕРСТВО ПРОСВЕЩЕНИЯ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ

Министерство науки и образования Республики Бурятия

МКУ «Закаменское РУО»

МБОУ «Шара-Азаргинская СОШ»

РАССМОТРЕНО

На педагогическом
совете

Протокол № 1 от 31 августа
2023

СОГЛАСОВАНО

Зам. директора по УВР

Тугутова А. И.
от 31 августа 2023

УТВЕРЖДЕНО

Директор школы

Балданов А. Ш.
Приказ № 42 от 31.08.2023

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА

Литературное чтение на родном (бурятском) языке 4 класс

НА 2023-2024 УЧЕБНЫЙ ГОД

у. Шара-Азарга

ОРОЛТО УГЭ

Эхин хургуулийн шухалын шухала зорилго хадаа ухибуудыг байнаар уншуулжа, зубоор хэлуулжэ ба бэшуулжэ хургаха; арадайнгаа Аман уран зохиолдо, Эхэ орондоо, түрэн тоонто нутагтаа, түрэлхи хэлэндээ, түрэл арад зондоо, бэшэшье яһатанда дуратайгаар хумуужуулхэ; арад зонгойнгоо хайн хайхан ёһо заншалнууд ба сэсэн мэргэн хургаалнуудыг ойлгуулха г.м.

Дээрэ хэлэгдэһэн зорилгонуудыг бэелүүлхэ хэрэгтэ түрэлхи хэлэнэй уургэ сэгнэшэгүй ехэ гээшэ.

Эхин шатын болон дунда хургуулийн эхин класуудта үзэгдэхэ буряад хэлэнэй программа гол шухала гурбан бүлэгһөө бүридэнэ:

1. грамотада хургалга ба хэлэлгэ хугжоолгэ;
2. фонетикэ, лексикэ, грамматика ба хэлэлгэ хугжоолгэ;
3. литературна уншалга ба хэлэлгэ хугжоолгэ.

Дээрэ хэлэгдэгшэ гурбан бүлэгууд үзэгдэхэдөө, хэлэлгэ хугжоолгэтэй тон нягта холбоотойгоор, тэрэнэй үндэһэ һуури дээрэ бэелүүлэгдэхэ болоно.

Эхин классудта буряад хэлэ зааха гол зорилгонууд гэхэдэ:

- а) һурагша бүхэниие зубоор, байнаар, уран гоёор, удхыень ойлгуулан уншуулжа хургаха;
- б) эли тодоор, ойлгосотойгоор хэлуулжэ, алдуугуйгоор, сэбэр гоёор бэшуулжэ хургаха;
- в) ухибуун бүхэниие ном уншаха дуратайгаар хумуужуулхэ;
- г) ухибуудэй аман хэлэлгыг баяжуулха, ухаан бодолыень хугжоохэ методическа аргуудыг хэрэглэхэ;
- д) оршон тойронхи юумэнууд тухай һурагшадай мэдэсые улам саашань үргэдхэхэ.

ТАЙЛБАРИ БЭШЭГ

Рабочая программа по бурятской литературе (турэлхи хэлэн) составлена на основе:

- 1) федерального государственного образовательного стандарта начального общего образования;
- 2) положения о рабочей программе по предмету;
- 3) примерной программы по бурятскому языку для 1-4 классов национальной школы под редакцией Д.Д. Ошорова;
- 4) Турэлхи хэлэн. 4 класс. в 2 ч. / С.Ц. Содномов, Д.Д. Шойнжонова, Д-Ц.Х. Бадмаева. - Улан-Удэ, «Бэлиг» хэблэл, 2009;
- 5) учебного плана (вариант 4) МБОУ «Шара-Азаргинская СОШ».

Литературна уншалгын шухала зорилго хадаа ухибуудые уран угэдэ, уран зохеолдо дуратай, тэрэниие уншаха дуй дуршэлтэй болгон хумуужуулхэ. Ухибууд бага наһандаа турэлхи хэлэнэйнгээ баялигтай, илангаяа уран угын удха шанартай танилсажа, бээ даагаад уран зохеолнуудые саг ургэлжэ уншаха дадалтай болохо ёһотой.

Удхаараа ойлгосотой богонихон рассказ, онтохо, шулэг гу, али басни ухибууд уншахадаа, зохеолой удхые, гол шухала һанал бодолые, уйлэдэгшэ нюурнуудые, тэдэнэй абари зан, уйлэ хэрэгуудые бата бэхээр ойлгожо абаха болоно. Уран зохеолой дурсэлэн харуулдаг аргуудые, илангаяа хэлэнэйн баялиг тухай ойлгожо абаха.

Уншаһан зохеолойнгоо удхые тайлбарилан хоорэлдэхэдөө, һурагшад зохеолой удхын гол шухала ба шухала бэшэ һанал бодолые илган оложо, зохеолые хубинуудта хубааж, тэдэнэйнгээ холбоо оложо һуцраха. Энэ хадаа һурагшадай логическа ухаан бодолые хугжоолгэдэ туһа хургэдэг.

Зохеолнуудые уншахадаа, оршон тойронхи юумэнууд тухай һурагшадые зуб ойлгосотой болгохо гэшэ тон ехэ удха шанартай юм. Литературна уншалгын хэшээлнуудтэ һурагшадай дуй дуршэл хэрэглэхэ: тэдэнэй ойлгосые ургэдэхын Тула байгааһин узэгдэлнуудые, хун зоной ажаһуудалые саг ургэлжэ ажаглаха худэлмэри ябуулагдаха ёһотой.

һургуулида һуралсал ба хумуужуулгын худэлмэри Эрид һайжаруулгада номуудай ашаг туһаламжа хургэдэгын мэдээжэ ха юм. Номууд ухибуудтэ эрдэм мэдэсэ угэхэһоо гадна, һайн һайхан абари зан, арад зондоо унтаршагуй дурлал хумуужуулнэ бшуу.

Ушоо тиихэдэ һурагшад ном уншаха зуураа ажабайдал тухай орео асуудалнуудта харюу олодог, ажал худэлмэрийн ашаг туһые ойлгожо абадаг, ажалша хуниие хундэлхэ, сэгнэхэ болодог, арад зоной ёһо заншал, сэсэн мэргэн һургаал гунзэгыгоор ойлгожо, шэбшэжэ узэхэ дадалтай болохо.

Дурбэдэхи классай программа соо турэл һайхан Буряад нютаг, Эхэ байгааһияа хундэлхэ ба гамнаха гурим, ёһо, нютагай зэрлиг амитад, шубууд ба тэдэнэй ажаמידарал, буряад арадай

ёһо заншалнууд, сэсэн һургаал заабаринууд, арад зоной һайндэрнууд, Буддын шажанай туухэһээ, «арбан сагаан буян» ба «арбан хара нүгэл» тухай статьянууд, расказууд, онтохонууд, шулэгууд, дуунууд оруулагдахаар хараалагдана.

Ухибуудтэ зорюулан бэшэдэг буряад болон бэшэшье арадуудай уран зохеолшодой зохеолнуудтай танилсаха. Тиихэдэ арадай Аман зохеолһоо онтохонууд, улыгэрнууд, онһон ба жороо угэнууд, таабаринууд программада олоор оруулагдаха болоно.

Дурбэдэхи классай һурагшад гурбадахи класста олоһон дадалнуудаа улам гунзэгыруулжэ, ойлгон уншаха зуураа текстынгээ ябаса, тогтолго, аянгыень зубоор хэрэглэхэ дадалтай болохо. һурагшад абяагуйгоор ба шангаар уншаһан зуйл тухайгаа багшын табиһан асуудалнуудта гуйсэд дуурэн харюу угэжэ шадаха.

һурагшад расказ гу, али стаьянуудые уншахадаа, уйлэдэгшэ нюурнуудайнь хэһэн хэрэгтэ сэгнэлтэ угэжэ, тэдээн доторхи уйлэ ушарнуудта, геройнуудта характеристикэ угэхэ дадалтай болохо.

Тус классай һурагшад уншаһан зуйлоо дэлгэрэнгыгээр ба хуряамжаар хоорэжэ шадаха, арадай Аман зохеолтой, арадай сэсэн һургаалтай танилсалгаяа улам ургэдхэхэ, мэдэсээ улам баяжуулха болоно.

Илангаяа тоонто нютаг, арадайнгаа ёһо заншалнууд тухай мэдэсээ гунзэгуруулжэ, олон шулэгуудые, онһон угэнуудые, урэлнуудые сээжээр мэдэдэг болохоһоо гадуур, эпитет, гиперболэ, олицетворении г.м. шулэгэй уран найруулгын аргуудтай практическаар танилсаха ёһотой. Баснитай танилсажа, тэрэнэй удха узуурыень ойлгожо абаха, тэрээн сохи образуудые, тэдэнэй хэһэн уйлыень ойлгожо, уран гое талыень мэдэжэ абаха болоно. Онтохонуудые уншахадаа, тэдээн соо хэлэгдэһэн шэдитэ зуйлнуудые зубоор ойлгон абаха тон шухала.

Уран зохеол уншахадаа, бээ даанги уншалгада һураха, юундэб гэхэдэ, табадахи класста турэлхи литература узэлгэдэ бэлэдхэл боложо угэхэ ха юм.

Дурбэдэхи классай һурагшад һуралсалай жэлэй һуул багаар минута соо 60-70 угэ уншадаг болоһон байха. һурагшадай угэ хэлыень баяжуулха ба зохоохы һанал бодолыень ургэдхэхын тула элдэб янзын худэлмэри хэжэ байха: хамта уранаар уншалга, хамтадаа хабаадаха зужэг, нюур нюураар уншалга, хэһэгуудые сээжээр хэлэхэ г.м. Мун элдэб янзын зохоохы шэнжэтэй бэшэмэл худэлмэри дуургэхэ.

һурагшад уншаһанаа хубинуудта хубаажэ, ооһэдоо тусэб табяад, текстээ тобшоор ба туубэрилэн хоорэжэ шадаха дадалтай болохо.

Уншалгын хэшээлэй ехэнхи сагынь текст уншалгада, тэрээн дээрэ худэлгэдэ зорюулагдаха. Уншалгын урда тээ хэгдэхэ хоорэлдоон хадаа хэшээл соо уншагдаха материалай удхатай нягта холбоотой байха ёһотой.

Уншалгын хэшээлнуудтэ ухибуудэй хараһан, мэдэхэ юумэнууд хэрэглэгдэжэ, тэрэниенһ ургэдхэхын Тула багша хадаа байгаалиин узэгдэлнуудые, олониитын ажабайдалые, хун зоной ажал худэлмэриие саг ургэлжэ ажаглаха худэлмэри ябуулжа байха зэргэтэй.

КАЛЕНДАРНО-ТЕМАТИЧЕСКОЕ ПЛАНИРОВАНИЕ

№ урока	Тема урока	Кол-во часов	Дата	Содержание урока	Домашнее задание
1	2	3	4	5	6
Түрэлхи хэлэн, түрэн дайда (5 ч.)					
1	Буряад хэлэмнай	1		Шулэгуудые уран гоеор уншаха, гол удхыень ойлгохо	С.4-6 уранаар уншаха
2	Байгал далай – манай баялиг	1		Текст зубоор, ойлгон уншаха, асуудалда харюусаха, ойлгоһоноо хоорэхэ. Шулэгуудые уран гоеор уншаха, гол удхыень ойлгохо	С.10 сээжэлдэхэ
3	Сэсэгэй унэр. Гулзооргэнэ.	1		Текст зубоор, ойлгон уншаха, асуудалда харюусаха, ойлгоһоноо хоорэхэ. Словарна худэлмэри хэхэ	хоорэхэ
4	Ой модоной аша туһа. Ерээдуйн наһад	1		Текст зубоор, ойлгон уншаха, асуудалда харюусаха, ойлгоһоноо хоорэхэ.	С. 19 №4
5	Ойн барабанша	1		Текст зубоор, ойлгон уншаха, асуудалда харюусаха, ойлгоһоноо хоорэхэ. Словарна худэлмэри хэхэ.	С. 26-27 асуудалнуудта харюусаха
Удха сэсэн аман зохоол урда уеын һургаал захяал (18 ч.)					
6	Таабаринууд	1		Уранаар уншаха, зураг зураха. Таабаринуудые зохоохо	таабари зохоохо
7	Юртэмсын гурбан. Юртэмсын дурбэн	1		Буряад арадай аман зохоолдо тайлбарилан тааха таабариһаа гадна гурбалжан, дурбэлжэн таабаринууд байдаг.	сээжэлдэхэ
8	Онһон угэнууд	1		Онһон угэнуудэй удха дээрэ худэлхэ, найруулга бэшэхэ	сээжэлдэхэ
9	Уреэлнууд	1		Уранаар уншаха	сээжэлдэхэ
10	Дабталга	1		Ажалай дэбтэрээр худэлхэ (с.13-19)	
Буряад арадай онтохонууд					
11	Унэгэнэй хани нухэсэл	1		Буряад арадай онтохонуудай гурбан булэг. Гурбадахи класста уншаһан онтохонуудые һанаха. Текст зубоор, ойлгон уншаха, асуудалда харюусаха, ойлгоһоноо хоорэхэ. Ролеор	хоорэхэ
12	Гурбалдайн гурбан сэсэн	1			хоорэхэ
13	Шадамар Шалхагар хоер	1			хоорэхэ
14	Ангуудай суглаан	1			хоорэхэ
15	Алтан Сэсэг	1			хоорэхэ

				уншалга. Тусэб табилга. Ажалай дэбтэрээр худэлхэ (с. 20-31)	
Россиин арадуудай онтохонууд					
16	Эгэшэ Аленушка ба дуу Иванушка (ород арадай онтохон)	1		Россиин арадуудай онтохонуудтай танилсуулха. Текст зубоор, ойлгон уншаха, асуудалда харюусаха, ойлгоһоноо хоорэхэ. Ролеор уншалга. Тусэб табилга. Ажалай дэбтэрээр худэлхэ (с. 32-38)	хоорэхэ
17	Эрдэм номой аша туһа (татаар арадай онтохон)	1			хоорэхэ
18	Унэгэн юундэ улаан бэ? (эвенк арадай онтохон)	1			хоорэхэ
19	Могой хун хоер (тофалар арадай онтохон)	1			хоорэхэ
Зуун зүгэй арадуудай онтохонууд					
20	Толгойтой һэн гу, али угы гу? (монгол арадай онтохон)	1		Зуун зүгэй арадуудай онтохонуудтай танилсуулха. Текст зубоор, ойлгон уншаха, асуудалда харюусаха, ойлгоһоноо хоорэхэ. Ролеор уншалга. Тусэб табилга.	хоорэхэ
21	Уер (хитад арадай онтохон)	1			хоорэхэ
22	Хэзээдэш хэмээ бу алда (вьетнам арадай онтохон)	1			хоорэхэ
23	Дабталга	1		Ажалай дэбтэрээр худэлхэ (с. 39-43)	
Уран шүлэгэй долгин дээрэ (3 ч.)					
24	Баярмаагай одон	1		Шүлэглэмэл зохиол. Шүлэгэй анализ: бадаг, толгой холболго.	уранаар уншаха
25	Намар	1		Шүлэг уран гоеор, аянгалан уншажа һураха. Шүлэгэй анализ хэхэ.	сээжэлдэхэ
26	Дабталга	1		Ажалай дэбтэрээр худэлмэри (с. 44-52)	зураг зураха
Литературна онтохонууд (6 ч.)					
27-28	Б. Абидуев. Эреэн гурооһэ эмээллэгшэ	2		Литературна онтохонууд. Текст зубоор, ойлгон уншаха, асуудалда харюусаха, ойлгоһоноо хоорэхэ. Ролеор уншаха.	уранаар уншаха, хоорэхэ
29-30	Д. Дашинамаев. Туламтай шоно	2			ролеор уншаха, хоорэхэ
31-32	Ц. Номтоев. Зоригтой хоер	2			уранаар уншаха, хоорэхэ
Уран шүлэгэй долгин дээрэ (2 ч.)					
33	Хулэг минии морин	1		Шүлэг уран гоеор, аянгалан уншаха. Шүлэгэй анализ хэхэ.	уранаар уншаха
34	Убэл	1		Шүлэг уран гоеор, аянгалан уншаха.	сээжэлдэхэ

				Шүлэгэй анализ хэхэ.	
Арадай баатар Гэсэр (5 ч.)					
35	Баатарай газар дээрэ турэлгэ	1		«Гэсэр» баатаршалгата ульгэр. Мэдээжэ ульгэршэд А.Тороев, М. Имегенов, П. Тороев, П. Тушемилов г.м. Текст зубоор, ойлгон уншаха, асуудалда харюусаха, ойлгоһоноо хоорэхэ.	хоорэхэ
36	Баатар бэээ бээлжэ, Гэсэр боложо тодорбо	1			хоорэхэ
37	Гэсэрэй гурбадахи һамган – Алма- Мэргэн хатан 1	1			хоорэхэ
38	Гэсэр Шара голой хаашуулые дараба	1			хоорэхэ
39	Дабталга	1		Ажалай дэбтэрээр худэлхэ (с. 4-19)	зураг зураха
Сагаалган (4 ч.)					
40	Сагаан һарын мэндэ амар!	1		Шүлэг уран гоеор, аянгалан уншаха. Шүлэгэй анализ хэхэ.	уранаар уншаха
41	Буряад Сагаалганай тобшохон туухэ	1		Сагаалган – буряад зоной һайндэр. Сагаалганай ёһо заншалнууд. Арбан хоер жэл. Текст зубоор, ойлгон уншаха, асуудалда харюусаха, ойлгоһоноо хоорэхэ	ёһо заншалнууд
42	Луу болон бусад амитадай арбан хоер жэлдэ нэрэээ угэһэн тухай	1			хоорэхэ
43	Дабталга	1		Ажалай дэбтэрээр худэлхэ (с.20-29)	
Уран шүлэгэй долги́н дээрэ (3 ч.)					
44	Хабар	1		Шүлэг уран гоеор, аянгалан уншаха. Шүлэгэй анализ хэхэ.	уранаар уншаха
45	Эжы	1		Шүлэг уран гоеор, аянгалан уншаха. Шүлэгэй анализ хэхэ.	уранаар уншаха
46	Хуһан	1		Шүлэг уран гоеор, аянгалан уншаха. Шүлэгэй анализ хэхэ.	сээжэлдэхэ
Буряад уран зохоолой эхи табигшад (8 ч.)					
47	Х. Намсараев. Уншэдэй ухэл	1		Буряад уран зохоолой эхи табигшадтай танилсуулха. Текст зубоор, ойлгон уншаха, асуудалда харюусаха, ойлгоһоноо хоорэхэ. Словарна худэлмэри хэхэ.	хоорэхэ
48	Б. Абидуев. Хабарай удэшэ	1			хоорэхэ
49	Ч. Цыдендамбаев. һэргэг нойр	1			хоорэхэ
50	Ц. Номтоев. Алтан гартан	1			хоорэхэ
51-52	Ашата убгэн	2			хоорэхэ
53	Ж. Тумунов. Талын Бургэд	1			хоорэхэ
54	Дабталга	1		Ажалай дэбтэрээр худэлхэ (с.40-55)	
Баснинууд (5 ч.)					

55	Б. Базарон. Арсалдаан	1		Басни уранаар уншаха. Словарна худэлмэри хэхэ, ролеор уншаха.	уранаар уншаха
56	Г.Чимитов. баабгайн хубуун	1			уранаар уншаха
57	Э. Манзаров. Унэгэнэй хургуули	1			уранаар уншаха
58	И. Крылов. Гэрэл ба хармагшан	1			уранаар уншаха
59	Дабталга	1		Ажалай дэбтэрээр худэлхэ (с.54-62)	
Уран зохоолшод ухибуудтэ (7 ч.)					
60	Ц-Д. Дамдинжапов. Арьюухан хубуун	1		Текст зубоор, ойлгон уншаха, асуудалда харьюусаха, ойлгоһоноо хоорэхэ. Словарна худэлмэри хэхэ.	хоорэхэ
61	Н. Дамдинов. Мартамхай хонишон	1			хоорэхэ
62	Ц-Б. Бадмаев. Залхуу Шагдар	1			уранаар уншаха
63-64	А. Жамбалон. Дурамбай – херхо нюдэн	2			уранаар уншаха
65	Г. Бадмаева. Гэмтэй бэшэб...	1			хоорэхэ
66	Ц. Дондогой. найзгай	1			ролеор уншаха
Уран шүлэгэй долгин дээрэ (2ч.)					
67	Наранай туяа	1		Шүлэг уран гоеор уншаха. Асуудалнуудта харьюусаха.	уранаар уншаха
68	Уулэн	1		Шүлэг уран гоеор уншаха. Асуудалнуудта харьюусаха. Оршуулгатай зэргэсүүлхэ	сээжэлдэхэ

ҺУРАГШАД ТЕКСТ ДЭЭРЭ ХУДЭЛХЭДОО, ХЭЛЭЛГЭ ХУГЖООЛГООР

ИИМЭНУУД ШАДАБАРИ БА ДУРШЭЛТЭЙ БОЛОҮН БАЙХА:

- Туруушын класуудта оложо абаһан уншалгын дуршэлые улам һайжаруулжа, ямаршые текстын аянга баримталан, зубоор, уран гоёор, тургоор, алдуугуйгоор уншадаг болохо;
- Гэртээ бээе даагаад уран зохеолнуудые уншаха дуршэлтэй боложо шадаха;
- Уншаһан зохеолойнгоо нэрыень, авторыень, гол геройнуудыень тусхай дэбтэр дээрэ бэшэжэ һураха;
- Текстын хубинуудай удхын холбоо ба хойно хойноһоо болоһон уйлые оороо оложо шадаха. Уншаһан текстдээ тусэб табижа шадаха.
- Уйлэдэгшэ нюурнууд тухай һанамжаяа текст сооһоо оложо, тэдэнэй хэрэг ябадалые сэгнэжэ шадаха;
- Уншаһан рассказайнгаа удхые оорынгоо табиһан тусэбоор тобшохоноор хэлэжэ угэхэ шадабаритай болохо;
- Уншаһан материалаингаа гол удхые оороо хэлэжэ, текст соохи угэнуудэй онсо удхыень ойлгожо шадаха;
- Уйлэдбэрилэгшэ нюурнуудые, байгаалие тодорхойлон, зураглан харуулһан угэнууд ба мэдүүлэлнуудые текст сооһоо оложо шадаха дуршэлтэй болоһон байха.

УЧЕБНО-МЕТОДИЧЕСКИЙ КОМПЛЕКТ

1. Турэлхи хэлэн. 4 класс. в 2 ч. / С.Ц. Содномов, Д.Д. Шойнжонова, Д-Ц.Х. Бадмаева. - Улан-Удэ, «Бэлиг» хэблэл, 2009;
2. Буряад хэлэн, уншалга, хэлэлгэ хугжоолгэ. Буряад нургуулиин программанууд, 1-4 классууд. / Ошоров Д.Д. : Улан-Удэ, «Бэлиг», 2009.
3. Сэтгуул «Одон», «Хараасгай»